

Функційні особливості електронного посібника як засобу навчання іноземної мови

Сторонська Оксана Степанівна¹, Воробель Марія Михайлівна²

Опубліковано	Секція	УДК
08.11.2023	Освіта/Педагогіка	81'243:004(075.034)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10082086>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Статтю присвячено розгляду ключових характеристик та особливостей електронного посібника як інноваційного засобу навчання іноземної мови. Зокрема її метою є аналіз функційних можливостей сучасних електронних навчальних посібників з іноземних мов. У результаті дослідження розглянуто загальне призначення електронного посібника в системі дидактичних засобів, виявлено його сутність як допоміжного інструменту вивчення іноземної мови. На підставі аналізу наукової і методичної літератури виявлено широкий спектр функційних можливостей сучасного електронного навчального посібника з іноземної мови, висвітлено їх суть та особливості вияву. Результати дослідження дали підстави для висновку про безпосередню залежність функційного навантаження кожного електронного навчального посібника з іноземної мови від його конкретного цільового призначення.

Ключові слова: іноземна мова, дидактичний засіб, електронний навчальний посібник, цільове призначення, функційне навантаження.

Functional features of electronic manual as a foreign language learning tool

Annotation. The article is devoted to consideration of key characteristics and features of electronic didactic materials as an innovative means of learning a foreign language. In particular, its purpose is to analyze the functional capabilities of modern electronic manuals for teaching and learning foreign languages. In order to achieve this objective such theoretical methods as analysis, interpretation, systematization, generalization of scientific and didactic sources on the research problem have been used. As a result of the study, the general purpose of the electronic manual in the system of didactic tools was considered, its essence as an auxiliary tool for learning a foreign language was revealed. In particular, it was established that electronic foreign language manuals serve as an important additional sources of mostly new and relevant educational information, which allows for a free choice of material, forms of its presentation, subordination to certain stages of foreign language learning, and orientation to certain aspects of its teaching. The auxiliary role of the electronic manual as a tool for foreign language learning, its essence as a means of foreign language teaching, additional to the textbook, determine its functional capabilities. On the basis of research results, the multi-

¹кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти, Національний університет «Львівська політехніка», ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2348-0265>

²кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української та іноземних мов, Львівський державний університет фізичної культури імені І. Боберського, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9128-7809>

functionality of modern electronic manuals on foreign languages as their distinguishing feature was substantiated. It manifests itself, on the one hand, in the intensification of the functional features of textbooks as the main means of foreign language learning, and in their expansion due to the implementation of additional tasks in the process of teaching it, on the other hand. Therefore, as a result of the study, a wide range of functions of a modern electronic manual for teaching and learning foreign languages were considered, in particular informing, motivating, practicing, controlling, entertaining, etc. As a result of their detailed characterization, it was established that one or another function of an electronic foreign language manual can acquire or lose value depending on its specific purpose.

Keyword: foreign language, didactic tool, electronic textbook, purpose, function.

Вступ

Сучасні тенденції розвитку українського суспільства актуалізують переосмислення традиційної парадигми викладання іноземних мов, переоцінку традиційних дидактико-методичних підходів, перегляд звичних навчальних практик з метою забезпечення оптимальних умов для формування іншомовної комунікативної компетентності молодих поколінь як однієї з передумов їх успішної подальшої самореалізації в теперішньому глобалізованому світі. Стрімкість і масштаби цих змін зумовлюють неперервне оновлення цілей, завдань, змісту, методичних підходів, організаційних форм викладання іноземних мов у контексті актуальних лінгводидактичних та інформаційно-технологічних новацій.

Модернізація системи викладання іноземних мов цілком закономірно передбачає також розробку й упровадження в практику широкого комплексу сучасних ефективних засобів її навчання, зокрема підручників, посібників тощо. Це підтверджується працями низки науковців, які підкреслюють важливість укладання нових навчальних підручників, посібників з іноземних мов відповідно до сучасних лінгводидактичних підходів (Н. Басай [1], О. Бігич [3], Редько [4], Дж. Річардс [7], Г. Деке-Корніл та Л. Кюстер [6]). Їхні роботи містять комплексну характеристику та класифікацію засобів викладання іноземних мов, обґрунтування загальних вимог до навчальної літератури з іноземної мови, результати експериментальної перевірки й оцінки якості окремих навчальних видань з різних іноземних мов тощо.

Попри наявні досягнення в дослідженні широкого спектру питань навчально-методичного забезпечення викладання іноземних мов варто наголосити, що модернізація засобів їх навчання є перманентною науково-методичною проблемою, адже її розв'язання передбачає постійну науково-пошукову роботу над шляхами й способами адаптації навчальних матеріалів до динамічних змін в теорії і практиці викладання іноземних мов та сучасних інформаційно-технологічних інновацій. Відтак *метою* нашої статті є аналіз і характеристика функційних особливостей електронного посібника як засобу навчання іноземної мови.

Результати

Допоміжний характер електронного посібника як інструмента викладання іноземної мови, його роль як додаткового до підручника засобу її навчання визначають його функціональні можливості. Варто зазначити, що функціональне призначення електронного посібника є об'єктом пильної уваги українських і зарубіжних дослідників проблеми інноваційних засобів навчання іноземних мов (О. Бігич [3], Дж. Річардс [7], В. Ріверс [8] та ін.), які одногосно вказують на поліфункціональність як одну із його типових властивостей. Вона виявляється, з одного боку, в інтенсифікації електронним посібником функціональних особливостей підручника, доповненням якого він зрештою

є, а з іншого – в їх розширенні завдяки реалізації додаткових завдань у процесі викладання іноземної мови.

Аналіз та узагальнення джерел на відповідну тематику дало нам змогу визначити низку ключових функцій електронних навчальних посібників, які вони можуть реалізувати як засоби навчання іноземних мов, а саме:

1. Інформаційна функція. Електронний навчальний посібник слугує важливим джерелом різноманітних, особливо актуальних відомостей про іноземну мову, особливості її функціонування як засобу спілкування, умови її становлення й розвитку тощо. Сучасні електронні посібники з різних іноземних мов часто репрезентують їх з урахуванням внутрішньорівневих, міжрівневих, міжпредметних зв'язків, що забезпечує їх осягнення як динамічної багаторівневої системи із безліччю різних одиниць. Інформування про різноманітні особливості тієї чи іншої іноземної мови за допомогою такого посібника забезпечує більш широке та глибоке осмислення її як системи, що постійно розвивається й збагачується під впливом різноманітних факторів, є інструментом спілкування в певному соціумі та елементом його національної культури. Саме завдяки цій функції сучасні електронні навчальні посібники з іноземних мов слугують важливим засобом формування широкого філологічного кругозору, розуміння відповідної мови у розмаїтті форм її існування, багатстві її одиниць, варіативності структур тощо. Вони включають актуальну цікаву інформацію про іноземну мову як комплексний феномен, яка зазвичай виходить за межі навчального матеріалу підручника та доповнює її новими даними, зокрема законами, фактами, правилами та особливостями їх застосування на практиці [6].

2. Стимулювально-мотиваційна функція. Електронні навчальні посібники з певної іноземної мови часто є також інструментами формування стійкої потреби та інтересу до її вивчення. Їх змістове наповнення неодмінно передбачає врахування пізнавальних зацікавлень студентів, наприклад завдяки включенню цікавої, невідомої інформації, жанровій різноманітності матеріалу, його фокусуванні на особистісно значущих темах тощо. Цікавість, різноманітність, значущість та водночас посиленість освоєння матеріалу такого посібника з іноземної мови викликають позитивні емоції у процесі її вивчення, забезпечують формування позитивних мотивів, стимулювання пізнавальних потреб. Іншим елементом електронних посібників з іноземних мов для стимулювання інтересу до їх вивчення слугує система вправ та завдань, що включають емоційно-оцінну діяльність, як-от: висловлення власної думки, ігрові ситуації, інсценізація, драматизація тощо. Завдяки таким типовим елементам ці дидактичні засоби створюють стимули до вивчення іноземної мови, демонструючи її значущість для життя сучасної людини, спілкування з представниками інших народів, долучення до надбань їх культури [6].

3. Тренувальна функція. Електронні навчальні посібники з іноземних мов є ефективними засобами формування іншомовних комунікативних вмінь і навичок. Завдяки включенню комплексу практичних завдань вони часто забезпечують вправління в усному й писемному іншомовному мовленні, зоровому сприйманні та сприйманні на слух іншомовної інформації, продукуванні висловлювань і монологічній чи діалогічній формі тощо. Насамперед завдання творчого комунікативного спрямування, дослідницько-пошукового чи ігрового характеру, що займають важливе місце в структурі сучасних електронних посібників з іноземних мов, передбачають найбільш сприятливі умови для повноцінної мовленнєвої самореалізації студентів у процесі іншомовної комунікації, втілення ними розмаїття комунікативних намірів відповідно до ситуації спілкування. Посібники такого характеру дають змогу систематично удосконалювати весь спектр іншомовних комунікативних вмінь і навичок, апробувати мовні знання безпосередньо в практиці спілкування та

поступово набувати досвіду взаємодії засобами іноземної мови в реальних чи максимально наближених до реальних умовах іншомовної комунікації [7].

4. Контрольно-оцінювальна функція. Сучасні електронні навчальні посібники з іноземної мови часто відображають систему завдань для перевірки обсягу мовних знань, зокрема фонетичних, лексичних, граматичних, чи діагностики рівня сформованості мовленнєвих умінь і навичок, наприклад аудіювання, читання, говоріння, письма. Різноманітні види і форми контролю, передбачені цими засобами навчання, дають змогу систематично відстежувати напрями і темп розвитку іншомовних знань, умінь і навичок, виявляти об'єктивні та суб'єктивні труднощі і прогалини, вияснити їх причини та шукати оптимальні способи їх подолання. Електронні посібники з іноземних мов, спрямовані на контроль результативності її навчання, характеризуються зазвичай широким діапазоном контрольних завдань, що дають змогу комплексно перевірити та оцінити повноту і широту іншомовних знань, а також рівень володіння іншомовними комунікативними вміннями [7].

5. Розвивально-виховна функція. Сучасні електронні посібники з іноземних мов, окрім первинних дидактичних цілей, слугують також додатковими засобами розвитку і виховання особистості, її інтелектуальних здібностей, моральних якостей, системи оцінних суджень тощо. З цією метою в їх структуру часто включають відповідний навчальний іншомовний матеріал, що знайомить з культурою народу-носія мови, його традиціями, життєвим устроєм тощо та формує готовність до критичного сприйняття цінностей сучасного світу в усьому їх різноманітті, здатність орієнтуватися на кращі зразки людської поведінки. Розвивально-виховна функція електронних навчальних посібників з іноземних мов реалізується таким чином насамперед через відповідну тематику вміщеної в них інформації, що стосується найрізноманітніших аспектів культурного, мистецького і т. д. життя людини і суспільства, норм поведінки і взаємин в контексті різних культур і життєвих устроїв, а також через систему відповідних завдань на основі навчально-мовленнєвих ситуацій, рольових ігор, проектних робіт та ін., що спонукають до аналізу, порівняння, узагальнення досвіду поведінки, формують відповідні установки життєдіяльності, виховують культуру міжособистісної комунікації і взаємодії [6].

6. Розважальна функція. Електронні посібники з іноземних мов можуть також слугувати засобами організації дозвілля чи розважальної роботи. Наприклад, електронні збірки загадок, римівок, пісень, казок тощо є ефективними інструментами не лише демонстрації одиниць і норм іноземної мови, а й зняття напруження та отримання естетичного, емоційного задоволення в ході навчання. Електронні посібники з різноманітними розважальними елементами сприяють більш глибокому і міцному засвоєнню мовних одиниць і мовленнєвих зразків з огляду на нестандартність їх подачі. Вони знайомлять із фонетичними, лексичними чи граматичними особливостями іноземної мови у невимушеній формі, на конкретних прикладах, передовсім оригінальних зразках народної творчості, що культивують інтерес до її опанування у вільний час, привчають до активного пізнання літературних, мистецьких та ін. культурних надбань народу-носія відповідної іноземної мови [8].

Схарактеризований перелік функціональних можливостей електронних навчальних посібників з іноземних мов підтверджує їх багатоцільовий характер. Водночас варто зазначити, що залежно від конкретної мети посібника, характеру вміщеної в ньому інформації, та чи інша функція може бути первинною або вторинною.

Висновки

Тож електронні посібники з іноземних мов слугують важливим додатковим джерелом здебільшого нової, найбільш актуальної навчальної інформації, що допускає

довільний вибір матеріалу, різноманітність форм його подачі, підпорядкованість окремим етапам навчання іноземної мови, орієнтованість на окремі аспекти її викладання. В результаті здійсненого аналізу наукової і методичної літератури з'ясовано, що електронний посібник як поліфункціональний дидактичний засіб може реалізувати в процесі навчання іноземної мови різноманітні функції, зокрема інформаційну, стимулювально-мотиваційну, тренувальну, контрольну-оцінювальну, розвивально-виховну, розважальну. В підсумку їх розгляду констатовано, що та чи інша функція може набувати або втрачати значення залежно від конкретного цільового призначення посібника. Перспективи подальших досліджень в цьому напрямі вбачаємо в аналізі методичних підходів до конструювання сучасних навчальних посібників з іноземних мови.

Список використаних джерел

1. Басай Н. П. Засоби навчання іноземних мов у початковій школі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* – Ужгород, Говерла, 2017. Вип. 1 (40). С.19-22.
2. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів / В. Г. Редько [та ін.]. Київ, Педагогічна думка, 2013. 260 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич [та ін.]. Київ, Ленвіт, 2013. 590 с.
4. Редько В. Г. Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика: монографія. Київ, Педагогічна думка, 2017. 628 с.
5. Сторонська О. С. Інтерактивні та комунікативні процеси в навчання іноземної мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету.* 2015. №43. С. 84-87.
6. Decke-Cornill H., Küster L. *Fremdsprachendidaktik. Eine Einführung.* Tübingen, Narr Francke Attempto Verlag, 2015. 318 S.
7. Richards J. C. *Key Issues in Language Teaching.* Cambridge, Cambridge University Press, 2015. 826 p.
8. Rivers W. M. *Teaching Foreign Language Skills.* Chicago, Chicago Press, 2018. 562 p.